

Lees eerst even dit

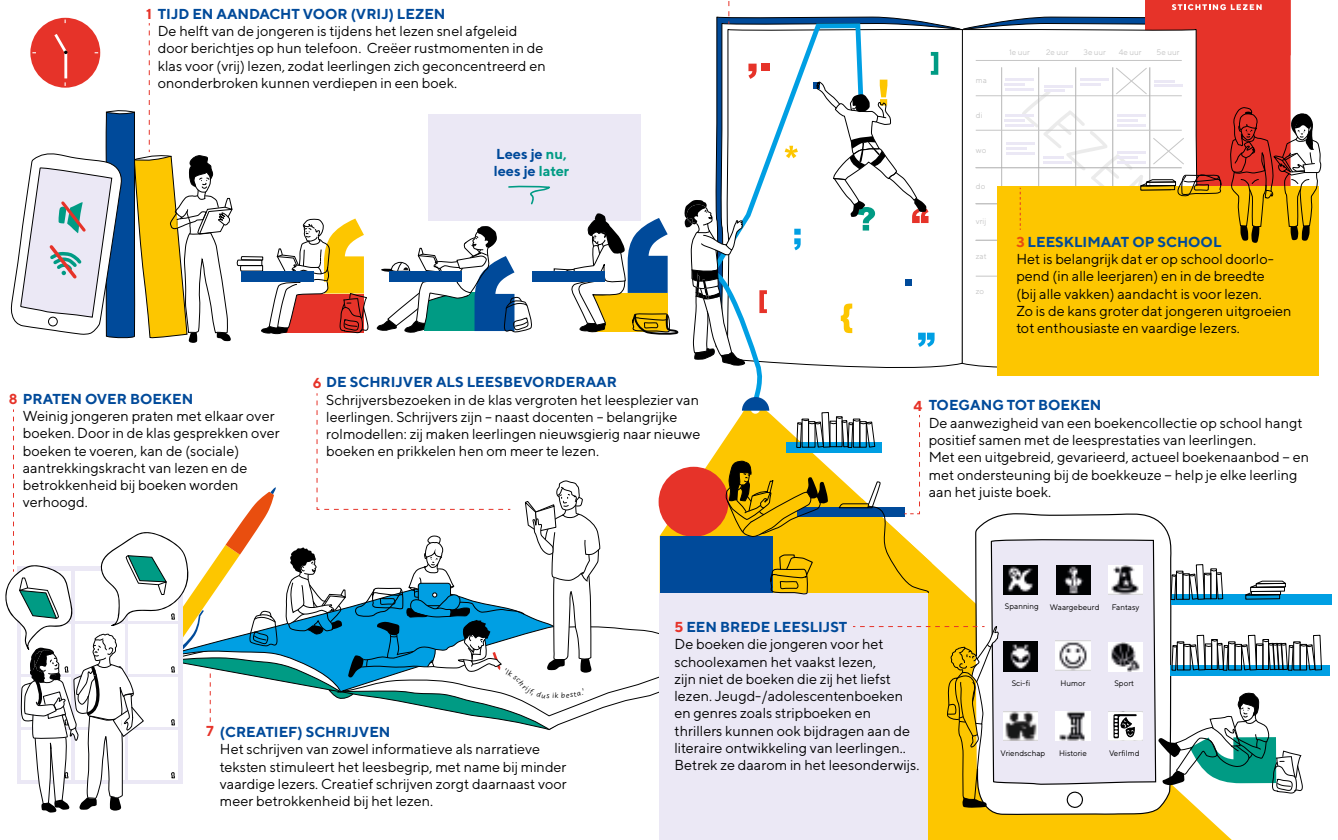
Leesmotivatie bevorderen in de geschiedenisles

Geschiedenisdocenten en historici lezen over het algemeen graag. Een deel van onze leerlingen heeft echter steeds minder interesse in lezen. Hoe krijgen we leerlingen weer aan de (historische) jeugdliteratuur? We vroegen een aantal experts hoe lezen in en om de les bevorderd kan worden. Leest u mee?

Daan van Leeuwen
is hoofdredacteur
van *Kleio*.

FOTO: GEORGE MILTON VIA PEXELS.

Lezen in het voortgezet onderwijs

W e zijn het er volgens mij over eens dat goed en makkelijk kunnen lezen een meerwaarde is voor het leren en bestuderen van de geschiedenis. Toch lijkt de motivatie om te lezen bij onze leerlingen de laatste jaren terrein te hebben verloren, onder andere door de invloeden van social media, streamingsdiensten en games. In het rapport *Staat van het Onderwijs 2022* staan de gedeelde zorgen van schoolbesturen en de onderwijsinspectie over het dalende leesniveau van leerlingen in het voortgezet onderwijs.¹ In de reacties op het rapport en aanverwante onderzoeken door de nationale pers en in vakdidactische literatuur worden deze zorgen onderschreven. Gelukkig zijn er diverse initiatieven die proberen om de motivatie voor lezen onder kinderen (in het (voortgezet) onderwijs) te bevorderen. Een van de hoofdrolspelers binnen deze initiatieven is Stichting Lezen.

Deze stichting probeert kinderen het plezier in lezen te laten ontdekken zodat ze kunnen uitgroeien tot blijvende lezers. Het gaat hierbij dus om leesbevordering en het stimuleren van leesmotivatie, binnen en buiten de school. De doelen van de stichting zijn heel algemeen en niet alleen gericht op het vak Nederlands. Ze richten zich onder andere op hoe er thuis wordt gelezen, maar ook in de bibliotheek en in lessen waar taal een grote rol speelt, zoals de geschiedenisles. De stichting heeft onderzoek gedaan naar wat de leesmotivatie van leerlingen bevordert en komt met acht aanbevelingen voor het voortgezet onderwijs.² Deze acht pijlers geven duidelijke startpunten om verder te verkennen hoe we lezen in de geschiedenisles kunnen bevorderen. We vroegen een aantal experts – werkzaam binnen en buiten het geschiedenisonderwijs – om een handreiking te doen bij deze acht pijlers zodat er meer motivatie ontstaat voor

het lezen van (historische) jeugdliteratuur. En natuurlijk vroegen we ze ook om een boekentip!

De boekentip van Daan

■ Catherine Gilbert Murdock, *Het boek van Jongen* | Tijd van steden en staten
Jongen leeft in 1350 als een geitenhouder op een vervallen landgoed in Frankrijk. Als hij mee wordt genomen door pelgrim Secundus start er een bijzonder avontuur waarin Jongen iets belangrijks over zichzelf leert. ►

Het pamflet van Stichting Lezen met acht tips voor leesmotivatie in het voortgezet onderwijs.

¹ Het rapport *Staat van het Onderwijs* (2022) is als pdf op de website van Onderwijsinspectie te vinden. Zie hierin p. 91-146.

² Er is ook een poster beschikbaar voor leesbevordering in het primair onderwijs. Een aantal van de aanbevelingen komt overeen.

1 Tijd en aandacht voor (vrij) lezen

De helft van de jongeren is tijdens het lezen snel afgeleid door berichtjes op hun telefoon. Creëer rustmomenten in de klas voor (vrij) lezen, zodat leerlingen zich geconcentreerd en ononderbroken kunnen verdiepen in een boek.

‘Lezen is denken met het hoofd van een ander in plaats dat van jezelf’ (vrij naar Arthur Schopenhauer).

Het verplaatsen in een andere persoon is een van de belangrijkste vaardigheden binnen het vak geschiedenis. Daarnaast is het kunnen lezen en analyseren van grote stukken tekst ook essentieel. Daarom is het belangrijk dat leerlingen veel lezen: niet alleen wat ze voor hun lijst moeten lezen, maar ook wat ze zelf leuk vinden. Helaas blijkt dat Nederlandse leerlingen steeds minder lezen en dat de leesvaardigheid afneemt. Op het Alfrink

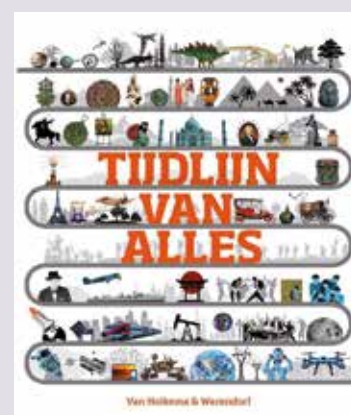
leesvaardigheid van leerlingen verbeterd. Door langere tijd aaneengesloten te lezen komen leerlingen echt in het boek, waardoor ook de ‘niet-lezers’ makkelijker geboeid zullen raken. Belangrijk is ook dat leerlingen zelf kunnen kiezen wat ze mogen lezen, zodat ze lezen wat ze leuk vinden en gemotiveerder zijn om een boek uit te lezen. Dus hier op school mogen leerlingen zelf weten wat ze lezen, zolang het maar leesboeken zijn. En in de onderbouw willen we graag dat ze in het Nederlands lezen. Sinds de invoering van dit stillezen wordt er door de meeste leerlingen fanatiek gelezen. Zeker omdat we een leeschallenge hebben: bij 15.000 gelezen boeken gaan we naar een pret-

park. We hopen natuurlijk dat de leesvaardigheid vooruit zal gaan en dat we daar bij het vak geschiedenis profijt van hebben.

Natasja Smet is docent geschiedenis en **Suzan van Delft** is docent geschiedenis en remedial teacher. Beiden werken ze op het Alfrink College in Zoetermeer.

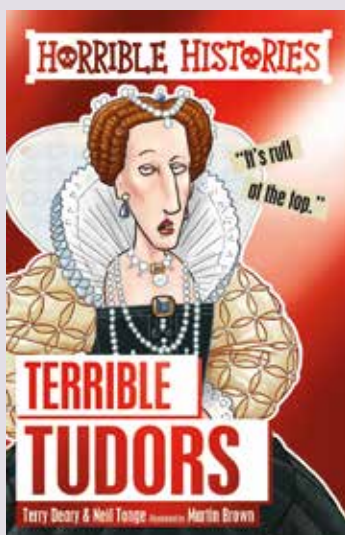
‘Door langere tijd aaneengesloten te lezen komen leerlingen echt in het boek, waardoor ook “niet-lezers” makkelijker geboeid zullen raken’

College merken we dat ook: we zien dat leerlingen langer doen over het lezen van stukken tekst, dat de woordenschat minder groot is en dat ze op toetsen (en ook het eindexamen) onnodige fouten maken, omdat ze vaak niet begrijpen wat er bedoeld wordt. Daarom proberen we hier op school de woordenschat te vergroten door onder andere de focus op taal binnen de geschiedenisles te vergroten door middel van taalgericht vakonderwijs en het gebruiken van taaldoelen. Daarnaast besteden we als school sinds het begin van dit schooljaar aandacht aan vrij lezen: elke dag wordt er twintig minuten leestijd ingeroosterd voor alle leerlingen. Uit diverse onderzoeken is namelijk gebleken dat elke dag vijftien tot twintig minuten lezen de

Boekentips van Natasja en Suzan

- Terry Deary, *Horrible histories* | Verschillende tijdvakken
Deze Engelse serie brengt geschiedenis op een grappige manier, ook voor leerlingen die lezen niet leuk vinden.
- Diverse auteurs, *Tijdljn van alles*. Van wolharige mammoet tot wereldoorlog | Verschillende tijdvakken
Een encyclopedie voor kinderen, vol met leuke en interessante weetjes over de geschiedenis.

Hebban in de klas

Sinds kort bestaat er een educatieve vorm van de leesgemeenschap Hebban. **Hebbanindeklas.nl** wil van lezen een sociale activiteit maken, zodat leerlingen in een klas samen boeken uitwisselen, bespreken en recenseren. De website daagt de leesgemeenschap in de klas uit door leeschallenges waarin wordt gewerkt aan een gemeenschappelijk leesdoel. Hebban in de Klas is een initiatief van Emma Kusterman. Ze werkt hierin samen met Stichting Lezen, CPNB, Koninklijke Bibliotheek en Fonds 21. Bezoek de website of scan de QR-code.

2 Effectief leesonderwijs

Motivatie is een belangrijk ingrediënt van goed leesonderwijs. Met name in het voortgezet onderwijs draagt aandacht voor leesmotivatie bij aan een grotere leesvaardigheid.

‘Omdat, zei Tiuri, omdat... als je niet leest, leef je maar in één wereld. Als je wel leest, leef je in heel veel werelden, ieder boek is een wereld’ (Sjoerd Kuyper in Meneer Droste van het Kinderboekenmuseum).

Dat dus. Lezen zorgt ervoor dat je kennis opdoet over andere werelden, dat je je blik verruimt. Verhalen in boeken zorgen er bij kinderen voor dat gebeurtenissen betekenis krijgen. Of zoals auteur en voormalig Kinderboekenambassadeur Manon Sikkel schreef: ‘[Jeugdboeken zijn] de sleutel naar de wereld van de grote mensen.’ Dat is waarom jeugdboeken zo goed te gebruiken zijn bij het vak geschiedenis. En wat voor jeugdboeken geldt, geldt natuurlijk net zo goed voor young adult-boeken en boeken voor volwassenen: verhalen vormen een brug tussen de historische feiten en de beleving van deze feiten.

De laatste jaren is er op Nederlandse basisscholen meer aandacht gekomen voor rijke thema’s als basis voor leesonderwijs. Door betekenisvolle thema’s aan te bieden, zijn leerlingen meer betrokken en gemotiveerd. Een mooi voorbeeld is de leesmethode *Atlantis*. Dit is een methode voor groep 4 t/m 8 waarin technisch en begrippeend lezen geïntegreerd zijn en waarin leesbeleving centraal staat. Steeds meer basisscholen realiseren zich dat technisch en begrippeend lezen geïsoleerd oefenen te weinig effect heeft en zien de noodzaak van taalgericht zaakvakonderwijs. Binnen deze verschuiving zou meer aandacht kunnen zijn voor leesmotivatie en leesplezier. Een vak als geschiedenis biedt veel

mogelijkheden. Er komt steeds meer aandacht voor historische jeugdboeken. Denk bijvoorbeeld aan de jaarlijkse uitreiking van de Thea Beckmanprijs. Daarnaast blijft het aanbod groeien. Neem het slavernijverleden in het tijdvak pruiken en revoluties, waarover prachtige jeugdboeken zijn geschreven, zoals *De reis van Syntax Bosselman* en *Op de rug van Bigi Kayman*.

Verhalen zijn onmisbaar voor het begrijpen en doorgronden van informatie en feiten. Tegelijkertijd dragen die informatie en feiten bij aan een motiverende, rijke leesomgeving. De geschiedenisles en jeugdliteratuur kunnen niet zonder elkaar!

Letty Wijma en **Gaby Verhoeven** zijn lerarenopleiders en vakdidactici Nederlands op Hogeschool Inholland in Rotterdam. Letty is vanuit de hogeschool ook verbonden aan Heel Rotterdam leest, een initiatief van verschillende onderwijsinstellingen in regio Rotterdam om lezen en leesmotivatie te bevorderen.

Boekentips van Letty en Gaby

■ Lida Dijkstra, *Schaduw van Toet* | Tijd van jagers en boeren
Een boek over het oude Egypte, waarin de andere kant

Winnaars Archeon Thea Beckmanprijs

De Thea Beckmanprijs is een prijs voor het beste historische jeugdboek en wordt ieder jaar uitgereikt in het derde weekend van september in Archeon. In de even jaren wordt de prijs uitgereikt aan boeken voor kinderen tot 12 jaar en in de oneven jaren aan boeken voor 12 jaar en ouder.

2022	Annet Huizing, <i>Het Pungelhuis</i>
2021	Jean-Claude van Rijckeghem, <i>IJzerkop</i>
2020	Martine Letterie, <i>Verboden te vliegen</i>
2019	Bianca Mastenbroek, <i>Hendrick, De Hollandsche indiaan</i>
2018	Arend van Dam, <i>De reis van Syntax Bosselman</i>
2017	Rob Ruggenberg, <i>Haaieneiland</i>
2016	Selma Noort, <i>De zee kwam door de brievenbus</i>
2015	Wilma Geldof, <i>Elke dag een druppel gif</i>
2014	Dirk Weber, <i>De goochelaar, de geit en ik</i>
2013	Agave Kruijsen, <i>De keerzijde van de keizer</i>
2012	Anna Woltz, <i>Ik kan nog steeds niet vliegen</i>
2011	Rindert Kromhout, <i>Soldaten huilen niet</i>
2009	Jacques Vriens, <i>Oorlogsgeheimen</i>
2007	Noella Elpers, <i>Dolores!</i>
2006	Willy Spillebeen, <i>Serge/Samuel</i>
2005	Pat van Beirs en Jean-Claude van Rijckeghem, <i>Jonkvrouw</i>
2004	Benny Lindelauf, <i>Negen open armen</i>
2003	Thea Beckman, <i>Gekaapt!</i>

wordt belicht van de pracht en praal die we rondom de farao Toetanchamon kennen!

■ Annet Huizing, *Het Pungelhuis* (winnaar Thea Beckmanprijs 2022) | Tijd van televisie en computer

Een boeiend verhaal over een veel minder bekende periode in de Nederlandse geschiedenis. ►

3 Leesklimaat op school

Het is belangrijk dat er op school doorlopend (in alle leerjaren) en in de breedte (bijvoorbeeld in de geschiedenisles) aandacht is voor lezen. Zo is de kans groter dat jongeren uitgroeien tot enthousiaste en vaardige lezers.

Geschiedenis is een lievelingsvak van veel leerlingen en dat kan ik goed begrijpen. Als je docent vol verve en met enig gevoel voor dramatiek verhalen over vroeger vertelt, dan hang je aan zijn of haar lippen. Natuurlijk houdt het vak veel meer in dan verhalen vertellen, maar die verhalen spreken vaak wel het meest tot de verbeelding. Toch valt mij als docent Nederlands altijd wat op als ik met een leerling een boek zoals *Sonny Boy* bespreek. Meestal zegt de leerling in kwestie dan dat hij/zij/hen altijd al geïnteresseerd is geweest in de Tweede Wereldoorlog, maar dat de impact op het leven van gewone burgers pas duidelijk werd door in de huid te kruipen van de hoofdpersoon in het boek. Die ervaring heeft voor leerlingen duidelijk meerwaarde. Veel weten en lezen over een bepaalde periode in de geschiedenis is interessant, maar die periode 'beleven' voegt een extra dimensie aan de informatie toe. Tegelijkertijd merk ik ook dat leerlingen boeken leuker vinden als ze al

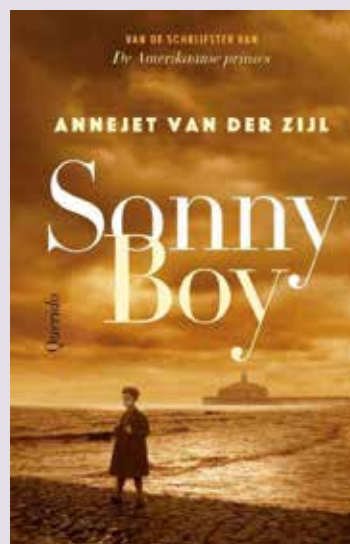
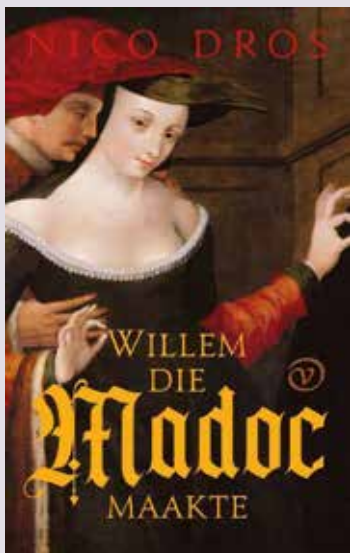
veel weten over de periode waar een boek over gaat. Oftewel, het lezen van historische (jeugd)romans is een verrijking van de lessen geschiedenis én een potentiële impuls voor het leesplezier en de leesmotivatie van leerlingen. Tip dus vooral ook een historische (jeugd)roman als je een bepaalde periode in de les bespreekt en laat dat je collega Nederlands ook weten. Die kan daar dan wellicht op aanhaken met een leuke (creatieve) opdracht. Vraag elkaar ook vooral om inspiratie, leen elkaar boeken uit en geef die ogenschijnlijk terloops aan elkaar terug vlak voor de les begint, als de leerlingen al in het lokaal zijn. Er is er altijd wel één die stiekem meeluistert of meekijkt en nieuwsgierig wordt. Op die manier is het stimuleren om te lezen niet alleen de taak van de docent Nederlands, maar een gezamenlijke opdracht. Lezen is immers niet alleen goed voor neerlandici, dat is het voor iedereen. Leerlingen hebben het nodig om dat van verschillende rolmodellen te zien.

Anouk de Kleijn is docent Nederlands op het Stedelijk Gymnasium Leeuwarden en is als promovendus verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen waar ze onderzoek doet naar motivatie van leerlingen voor het lezen van literatuur bij het vak Nederlands.

De boekentips van Anouk

■ Nico Dros, *Willem die Madoc maakte* | Tijd van steden en staten

Na een storm in het jaar 1196 halen kust vissers een kleuter uit de branding. Die blijkt de enige overlevende van een schipbreuk te zijn en is vermoedelijk een koningskind.

■ Annejet van der Zijl, *Sonny Boy* | Tijd van wereldoorlogen
In 1928 ontmoeten Rika van der Lans en Waldemar Nods elkaar. Hun liefde voor elkaar is zeer omstreden; hij is een jonge Surinaamse student en zij is een veel oudere gehuwde Nederlandse vrouw met vier kinderen.

4 Toegang tot boeken

De aanwezigheid van een boekencollectie op school hangt positief samen met de leespresentatie van leerlingen. Met een uitgebreid, gevarieerd, actueel boekenaanbod – en met ondersteuning bij de boekenkeuze – help je elke leerling aan het juiste boek.

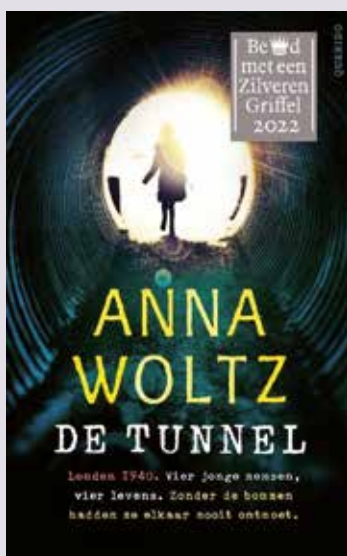
Op mijn school wordt veel aandacht besteed aan lezen en leesplezier. Er zijn verschillende manieren waarmee we de leerlingen stimuleren om (meer) te gaan lezen. Een daarvan is dat we proberen boeken zichtbaar te maken. De meeste leerlingen in het voortgezet onderwijs zijn nogal visueel ingesteld en raken enthousiast als je veel laat zien. Dat begint al bij de inrichting van het lokaal. Geef je lokaal de uitstraling van het vak dat je

geeft. Wanneer je bijvoorbeeld boekenposters ophangt, zal dat leerlingen zeker stimuleren naar die boeken te grijpen. Veel uitgeverijen maken mooi promotiemateriaal, maar je kunt natuurlijk ook zelf aan de slag gaan en gebruikmaken van de vaak verrassende creativiteit van de leerlingen.

Daarnaast zou ik adviseren om boeken ook zichtbaar te maken op social media. Kies daarbij een medium dat goed bij je past. Gebruik bijvoorbeeld Instagram of TikTok. Mijn voorkeur gaat uit naar het medium Instagram. Daar ben ik te volgen als @hijvannederlands. Van dat platform maken ook veel schrijvers en uitgeverijen gebruik. Wanneer je hen volgt, blijf je goed op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen. En het is ook nog eens erg handig dat je via de chatfunctie vrij eenvoudig contact met elkaar kunt zoeken. Lezen is niet iets dat alleen thuis hoort bij het vak Nederlands. Stimuleer het ook bij andere vakken. Zo kun je bijvoorbeeld vakken als Nederlands, geschiedenis en beeldende vorming dicht bij elkaar brengen aan de hand van een vakoverstijgend project over historische jeugdliteratuur. Er zijn daarvoor flink wat titels beschikbaar en het grote voordeel daarvan is dat ze tijdloos zijn. Denk daarbij aan de boeken van Thea Beckman, Tonke Dragt, Simone van der Vlugt, Rob Ruggenberg en Jan Terlouw. In dat

rijtje passen ook de boeken van Jean-Claude van Rijckeghem, Katrien van Hecke, Annet Huijzing, Wilma Geldof, Inez van Loon en Anna Woltz. Van hun hand verschijnen geregeld zeer leerzame historische romans. Op deze manier gaat ook een vak als geschiedenis nog meer leven. En zo maak je het belang van lezen dubbel zichtbaar.

Bert Hensema is docent Nederlands op het Dollard College in Winschoten.

De boekentip van Bert

■ Anna Woltz, *De tunnel* | Tijd van wereldoorlogen
De Tunnel is een indrukwekkend boek dat zich afspeelt in het Londen van 1940, terwijl het wordt gebombardeerd door de Duitsers. Een verhaal dat doet denken aan de actuele situatie in Oekraïne.

5 Een brede leeslijst

De boeken die jongeren voor het schoolexamen het vaakst lezen, zijn niet de boeken die zij het liefst lezen. Jeugd- en adolescentenboeken en genres zoals stripboeken en thrillers kunnen ook bijdragen aan de literaire ontwikkeling van leerlingen. Betrek die daarom in het leesonderwijs.

Ga met een docent Nederlands in gesprek over het thema dat je de komende periode met een klas behandelt. Zoek met elkaar een boek uit dat geschikt is voor beide vakken. Als je het tijdvak van jagers en boeren behandelt, kan bijvoorbeeld het boek *De schaduw van de leeuw* van Linda Dielemans gebruikt worden. Spreek af dat je in een aantal weken/lessen ieder steeds een kwartier uit het boek voorleest. De docent Nederlands gaat vervolgens in op onderdelen als verhaalstructuren, hoofdpersonages en perspectief. Jij, als docent geschiedenis, vergelijkt de inhoud uit de roman met de officiële geschiedschrijving. Welke onderwerpen, canonvensters of kenmerkende aspecten komen naar voren in het boek? En wat staat er in de methode over dit tijdvak? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen? Laat leerlingen hier een venndiagram bij maken.

Wees een rolmodel

Zorg voor een stapel geschiedenisboeken of een boekenplank op basis van een tijdbalk. Niet ergens in een hoekje, maar duidelijk in het zicht. Maak tijd voor het lezen van boeken in de les. Leerlingen zien dan dat niet alleen de docent Nederlands van boeken houdt. Je bent voor hen een ander rolmodel!

Inleven

Zoek een boek dat een verhaal uit meerdere perspectieven ►

#Booktok en #Instaboek

Aan het einde van de zomervakantie 2022 kwam er goed nieuws binnen. Onder andere de NOS publiceerde een artikel over een boekentrend op de populaire socialmediakanalen TikTok en Instagram. Met de hashtags #BookTok en #Instaboek werden (en worden) boektitels door jongeren onder de aandacht gebracht bij leeftijdsgenoten. Dit heeft een gunstig effect gehad op de boekverkoop bij deze doelgroep. Volgens onderzoek van KVB Boekwerk is het aantal lezers onder de 15- tot 24-jarigen tijdens de pandemie met 16 procent gestegen (NOS, 21 augustus 2022). Lees het hele nieuwsartikel *Jongeren lezen steeds minder? TikTok biedt boekenbranche hoop* (NOS) via de QR-code.

vertelt. Bij geschiedenis en maatschappijleer zou je het stripboek *De ontdekking* van Eric Heuvel kunnen gebruiken bij het tijdvak Tijd van wereldoorlogen. Vraag leerlingen om vanuit drie personages een ‘inleefverhaal’ te schrijven. De leerlingen kiezen ofwel het perspectief van het Joodse meisje Esther, de 13-jarige koerierster Helena of de jongen die verzetsstrijder wordt. Met je collega kun je een vakoverstijgende rubrics maken om leerlingen te helpen dit verhaal te schrijven.

Door met elkaar te kijken welke raakvlakken er zitten tussen de onderwerpen van geschiedenis en boeken die passen bij het niveau van de leerlingen kun je de leerlingen van twee kanten passende boeken aanraden.

Brigitte van Hilst is werkzaam als taalspecialist bij de CED-groep en ze is verbonden aan het platform Heel Rotterdam leest, een initiatief van verschillende onderwijsinstellingen in regio Rotterdam om lezen en leesmotivatie te bevorderen.

De boekentip van Brigitte

■ Eric Heuvel, *De ontdekking* | Tijd van wereldoorlogen
Jeroen vindt bij zijn oma op zolder allerlei spullen uit de Tweede Wereldoorlog, waaronder ook haar plakboeken. Oma vertelt hem over die moeilijke tijd waarin haar ene broer in Rusland sneuvelt en de ander broer in het verzet gaat.

6 De schrijver als leesbevorderaar

Schrijversbezoeken in de klas vergroten het leesplezier van leerlingen. Schrijvers zijn – naast docenten – belangrijke rolmodellen: zij maken leerlingen nieuwsgierig naar nieuwe boeken en prikkelen hen om meer te lezen.

Niemand kan enthousiaster en boeiender over een boek vertellen dan de schrijver zelf. Vooral een schrijver van een historische (jeugd)roman. Hij heeft voor tien boeken aan achtergrondinformatie in zijn hoofd, kan bijzondere anekdotes vertellen, foto's en voorwerpen laten zien. De meeste schrijvers willen graag in contact komen met hun doelgroep en zijn eenvoudig in te huren via de Schrijverscentrale, de organisatie die deze bezoeken coördineert.

Historische boeken hebben veel te bieden omdat er zo goed korte scènes uit te halen zijn als rijk materiaal voor activiteiten in de les. Vooral interessant en actueel is het spanningsveld tussen het historisch en hedendaags perspectief. In deze tijd veroordelen we meer dan ooit (terecht) denk- en handelwijzen uit het verleden. Maar wat betekent dit voor de schrijver, die graag de geschiedenis correct wil weergeven? Die geloofwaardige personages wil neerzetten? Als schrijver van historische boeken is het nadenken over deze vragen een belangrijk onderdeel. Mooi om hier tijdens het schrijversbezoek dieper op in te gaan en aan de hand van voorbeelden uit het boek vragen te stellen als: Welke keuze heeft de schrijver gemaakt, historisch of toch een modern(er) perspectief? Zijn de gedachten van het personage passend bij die tijd? Hoe zouden we er nu in staan? Mag een schrijver de tijdsgeest weergeven zonder tegenwicht of uitleg, ook al wordt die tijdsgeest nu als kwetsend gezien? Als mogelijke vervolgoopdracht zouden leerlingen zelf kunnen ervaren

hoe het is om te schrijven over een andere tijd, bijvoorbeeld door een scène uit het boek te herschrijven naar het nu.

Suzanne Wouda is schrijfster en intern begeleider op een basisschool. Ze schreef samen met Annemarie van den Brink *Wolvenhart* (2022) en *Oorlog in inkt* (2020) en kreeg in 2018 een Zilveren Griffel voor haar boek *Sabel*, over de kindertransporten vanuit Kamp Vught. www.suzannewouda.nl

De boekentip van Suzanne

■ Christine Linneweer, *Altijd vluchten* | Tijd van burgers en stoommachines
Een in toegankelijke taal en met vaart geschreven boek over de belevenissen van een jongen die met zijn vader en zus vanuit Amsterdam naar de veenkolonien in Overijssel vertrekt, maar achtervolgd wordt door het verleden van zijn vader.

Lezen over actualiteit en geschiedenis

Krantenartikelen waarin een link met een historisch onderwerp in zit, boeien mij vaak zo, dat ik ze met mijn leerlingen wil delen. In het gesprek dat dan in de klas op gang komt, is het goed om meningen te peilen. Vaak weten leerlingen iets interessants over het onderwerp te vertellen of kunnen ze een andere invalshoek geven die uitnodigt tot nieuwe gesprekken.

Vaak laat ik een krantenartikel – meestal een paginagroot artikel waarin een interview staat met een deskundig iemand met een interessante mening – kopiëren en geef ik de leerlingen een paar simpele opdrachten zoals: leg de titel uit, geef een citaat waaruit de mening van de hoofdpersoon uit het stuk het duidelijkst naar voren komt, et cetera. Vaardigheden die bij zowel geschiedenis als Nederlands belangrijk zijn. En tot slot natuurlijk de vraag wat ze zelf vinden van de mening in het artikel.

Een mooi voorbeeld van leesbevordering is het verhaal van een oud-leerling met een Syrische achtergrond. Haar moeder liet de leerling en haar twee oudere zussen elke dag na schooltijd een Nederlands krantenartikel lezen. Daarna gingen ze met z'n allen over het onderwerp van het artikel in gesprek. Elk woord dat de leerling en haar zussen niet kenden, moesten ze opzoeken en de betekenis noteren. Nu, op haar dertigste, is deze oud-leerling zelf lerarenopleider voor het vak geschiedenis. Een voorbeeld voor mijn leerlingen!

Dat is mijn belangrijkste tip aan mijn leerlingen: lees historische (jeugd-) boeken en actuele artikelen over historische onderwerpen en probeer elk woord dat je niet kent in een woordenboek op te zoeken. Zo vergroten leerlingen hun woordenschat en leren ze woorden die iets met geschiedenis te maken hebben. En wellicht heeft het bij de leerling het effect dat ze graag lezen over actualiteit én over geschiedenis.

Arja Snoek is docent geschiedenis op het Stanislascollege in Delft.

7 (Creatief) schrijven

Het schrijven van zowel informatieve als narratieve teksten stimuleert het leesbegrip, met name bij minder vaardige lezers. Creatief schrijven zorgt daarnaast voor meer betrokkenheid bij het lezen.

Wie vindt schrijven leuk? Dat vroeg ik de dertig brugklassers aan wie ik een schrijfworkshop gaf. Drie meiden staken hun vinger op. De rest vond schrijven lastig, met de d's en t's en zo. 'En we weten nooit waar we over moeten schrijven.' 'Aha,' zei ik, 'daar gaan we wat aan doen.'

Ik schreef een zin op het bord: 'Op het schoolplein stond een man naar de lucht te kijken.' Het enige wat de leerlingen hoefden te doen, was die zin overschrijven en er een tweede zin achter schrijven. Gewoon het eerste wat in ze opkwam. En dan een derde zin en een vierde. Het hoefde geen verhaal te worden met kop en staart, ik zou niet op spelfouten letten en ze hoefden het aan niemand te laten lezen. De kinderen begonnen meteen te schrijven, niemand uitgezonderd. Na een minuut of vijf zei ik 'stop' en vroeg ik wie z'n stukje wilde voorlezen. Bijna iedereen stak z'n vinger in de lucht.

Later gaf ik ze deze opdracht: 'Beschrijf een dialoog tussen twee ruziënde personages, zonder de emoties te benoemen.' (De workshop *Show, don't tell* hadden ze al gehad.) Een jongen beschreef een ruzie tussen een eik en een kastanjeboom. Hij stikte zowat van het lachen toen hij het voorlas, vooral bij het stukje dat de kastanjeboom de eik uitschold voor 'eikel'. In de pauze heeft hij er verder aan gewerkt, vertelde de docent later.

Een opdracht als 'schrijf een verhaal over...' is te groot en te vaag en kost zelfs ervaren schrijvers weken denktijd. Wil je dat leerlingen lol krijgen in schrijven, geef ze dan kleine, concrete en afgebakende schrijfopdrach-

ten. Geef ze een eerste zin, een personage, een situatie, zodat ze een aanknopingspunt hebben. Een geschiedenisopdracht over de negentiende eeuw zou er dan zo uit kunnen zien:

'Zoek informatie over kinderarbeid in weverijen rond 1860. Beschrijf dan een werkdag van een kind van twaalf jaar. Begin bijvoorbeeld zo: Leiden, 1860, half zes in de ochtend. Pieter kruipt uit de klamme bedstee. Z'n ouders zijn al op. Hij eet een homp brood. Met z'n drieën lopen ze naar de textielfabriek.' Met zo'n schrijfopdracht kunnen ze uit de voeten en ontdekken ze dat schrijven wél leuk is. En helemaal niet zo moeilijk.

Annet Huizing schrijft fictie en non-fictie. Haar eerste jeugdroman *Hoe ik per ongeluk een boek schreef* gaat over schrijven. Haar recente boek *Het Pungelhuis* gaat over de naoorlogse botersmokkel en werd bekroond met de Thea Beckman-prijs 2022. www.annethuizing.nl

De boekentip van Annet

■ Annet Huizing, *De zweetvoetenman* | Recht en rechtspraak
Dit boek over hoe het Nederlandse rechtssysteem werkt, is een veelgebruikt boek in het primair en voortgezet onderwijs. ►

8 Praten over boeken

Weinig jongeren praten met elkaar over boeken. Door in de klas gesprekken over boeken te voeren, kan de (sociale) aantrekkingskracht van lezen en de betrokkenheid bij boeken worden verhoogd.

Je kunt over ieder boek in gesprek gaan. Of het onderwerp nu dicht bij leerlingen staat of juist een ver-van-hun-bedshow is, zoals een historische periode, er valt altijd iets over te zeggen. Praten over boeken is net zo belangrijk als het lezen van de boeken zelf. Maar hoe pak je dat aan? De makkelijkste manier om zo'n gesprek te beginnen is met de denkoefening: stel je voor... Daarbij kies je altijd een onderwerp van empathie als uitgangspunt. Hieronder vind je vier verschillende voorbeelden:

■ *Stel je voor dat jij in dit verhaal een rol zou spelen, wat zou je doen?* Met deze vraag blijf je heel dicht bij de leerlingen zelf. De antwoorden zijn altijd persoonlijk, standplaats gebonden en dus 'juist'.

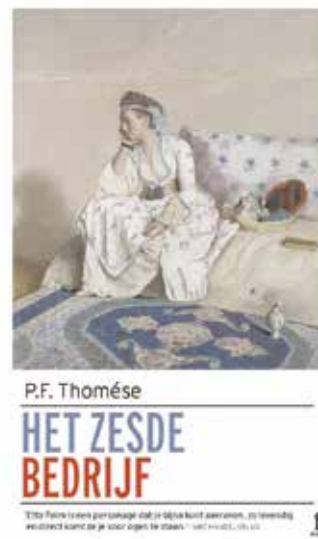
'Praten over boeken is net zo belangrijk als het lezen zelf. Maar hoe pak je dat aan?'

■ *Stel je voor dat jij de hoofdpersoon bent, hoe ziet je leven eruit?* Met deze vraag laat je leerlingen in de huid van een ander kruipen. Hierbij test je de contextkennis van de leerlingen. Ze vertellen wat ze weten over de historische periode waarin de persoon in het verhaal leeft.

■ *Stel je voor dat jij niet de hoofdpersoon uit het verhaal bent, maar iemand anders. Hoe is het voor diegene en hoe verhouden ze zich tot elkaar?* Zo doe je een beroep op de vaardigheid multiperspectiviteit. Door ze zich in verschillende individuen te laten inleven bekijken ze de situatie vanuit andere invalshoeken. Dit is ook leuk om uit te spelen in de klas.

■ *Stel je voor dat je een 'niet-menselijke' ander bent, bijvoorbeeld een dier, voorwerp of fenomeen uit het verhaal. Hoe is het voor dat dier of ding?* Sommige boeken zijn zelfs geschreven vanuit het perspectief van een dier, zoals een paard in het boek *War Horse*.

Anja Sinnige is adviseur burgerschap- en erfgoededucatie en auteur van de boeken *Burgerschap in de klas* en *Historisch bewustzijn op de basisschool*. Ze was tien jaar werkzaam als docentopleider geschiedenis- en erfgoededucatie op de Pedagogische Academie en bij het Lectoraat Curious Minds - Diversiteit en Gedrag van de Hanzehogeschool Groningen.

De boekentip van Anja

■ P.F. Thomése, *Het zesde bedrijf* | Tijd van pruiken en revoluties

Dit boek gaat over het veelbewogen leven van spion en Nederlands eerste feminist Etta Palm (1743-1799). Het heeft alles wat je als jongere wil lezen: lekker leven in luxe, oorlogsdreiging, internationale wapenhandel, romantiek en revolutie. ■

FOTO: MERUYERT GONULLU VIA PEXELS

Win een boek!

Uitgeverij Lemniscaat en de redactie van *Kleio* geven het boek *Het Pungelhuis* van Annet Huijzing weg. Zo kun je verder met lezen in de klas!

Beschrijf in een paar zinnen hoe je op een creatieve manier het lezen in de klas promoot. De twee meest creatieve en activerende werkvormbeschrijvingen krijgen het boek van Lemniscaat thuis gestuurd. Mail je werkvorm, naam en adres voor 15 januari 2023 naar hoofdredactie@vgnkleio.nl.

